

Jože Vugrinec

Pregled zgodovine Prekmurja: preteklost Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja.

Ur. Andrej Hozjan. Murska Sobota :
Pomurska akademska znanstvena unija
(PAZU), 2021

Večavtorska strokovna monografija

PAZU je v lanskem letu izdala strokovno monografijo *Pregled zgodovine Prekmurja* s podnaslovom *Preteklost Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja*, vsebinsko bogato delo osemnajstih avtorjev oz. soavtorjev objavljenih tekstov. Uredil jo je prof. dr. Andrej Hozjan, ki je razen zahtevnega uredniškega dela opravil še veliko težje – vsebinsko usklajevanje in povezovanje dognanj, ugotovitev in sklepov več avtorjev v enem članku. Hozjan je tudi avtor ali soavtor petih prispevkov v njej.

Poleg treh uvodnih zapisov (Mitja Slavinec: *Pregled zgodovine Prekmurja*, Andrej Hozjan: *Od Zgodovine Prekmurja do Pregleda zgodovine Prekmurja*, Metka Fujs: *Prekmurje – podoba prostora in ljudi*) monografijo sestavlja še enajst člankov. Razvrščeni so v dve obsežni poglavji: I. *Prekmurje od prazgodovinskih dob do konca 20. stoletja* in II. *Prekmurje v književnosti, umetnosti, arhi-*

tekturi in ljudskem kulturnem izročilu. Kot je že iz njenih naslovov razbrati, je zgodovina Prekmurja (deloma tudi Porabja, tega v članku *Slovensko Porabje 1920–2000* avtorjev Marije Kozar-Mukič in Dušana Mukiča) prikazana predvsem v I. poglavju. Na osnovi arheoloških izkopavanj in najdb so najprej strokovno, zanimivo prikazana prazgodovinska obdobja naših krajev pa čas do konca antike izpod peresa Irene Šavel. Ostali del tega poglavja (razen že omenjenega prispevka o Porabju) zapolnjujejo obsežni, a vsebinsko zgoščeni članki, ki prikazujejo našo zgodovino od začetka srednjega veka do konca 20. stoletja. Pri treh od štirih – *Srednjeveško Prekmurje. Od zgodnjehlovske poselitve do bitke pri Mohaču, Prekmurje v 19. stoletju in do priključitve h Kraljevini SHS ter Prekmurje od priključitve h Kraljevini SHS do konca 20. stoletja* – je veliko soavtorjev (npr. zgodovinarica Metka Fujs, arheolog Branko Kerman in drugi, pa člani PAZU Darja Kerec, Attila Kovács, Klaudija Sedar in drugi). Pri vseh je soavtor tudi Andrej Hozjan, prav tako član PAZU. Brez soavtorstva je njegov tekst *Prekmurje v novem veku. Od bitke pri Mohaču do konca 18. stoletja*, po vrsti tretji v tem poglavju.

II. poglavje, ki ni čista zgodovina, je pa v njem odlično prikazana zgodovina prekmurske slovenske in porabske slovenske književnosti (Franci Just: *Književnost Prekmurja in Slovenskega Porabja*), potem književnost in publicistična dejavnost avtorjev madžarske narodnosti (Lajos Bence: *Literarna in publicistična dejavnost madžarske narodne skupnosti v Sloveniji*), umetnostno-zgodovinski spomeniki in dosežki pri nas (Janez Balažic: *Bistvene poteze umetnostnozgodovinske podobe Prekmurja med romaniko in koncem 20. stoletja*). To poglavje zaključujeta Franc Obal s prikazom arhitekture Prekmurja v 19. in 20. sto-

letju ter Jelka Pšajd s prekmurskim ljudskim izročilom. Na koncu knjige je seznam avtorjev z njihovimi kratkimi življenjepisi. Žal je prav pri teh nastalo nekaj nerazumljivih napak (npr. ob priimku Franca Kuzmiča je zapisana dubleta Kūzmič, pomanjkljiv je življenjepis Alojza Šteinerja idr.).

Monografija Pregled zgodovine Prekmurja prinaša veliko že znanega, a tudi precej novih spoznanj o preteklosti ozemeljskega prostora med rekama Muro in Rabo in življenja v njem. In to vse od začetka srednjega veka do konca prejšnjega stoletja. Pomeni bogato osnovo za nastanek celovitega, strnjenelega prikaza zgodovine v tem prostoru. Bogati jo tudi raznoliko slikovno gradivo s spremnimi besedili (fotografije, zemljevidi idr.). Škoda, da ne prinaša daljšega zapisa s področja knjižničarstva, saj je soboška pokrajinska knjižnica poleg domoznanske zbirke v knjižničarskem svetu znana še z drugimi bogatimi zbirkami (npr. zbirka dr. Alfreda Šerka, zbirka doktorskih disertacij članov PAZU, zbirka darov prvega predsednika RS Milana Kučana, raznolika zbirka del literata Branka Šömna, likovna zbirka idr.) in s pisnimi zapuščinami pomembnih osebnosti prekmurske zgodovine (npr. dr. Avgust Pavel, pisatelj Miško Kranjec, Maistrov borec Jožef Godina idr.).¹

1 Od sredine 50. let prejšnjega stoletja in vse v naš čas je z ustanovitvijo Študijske knjižnice njena naslednica – Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota – v svojem razvoju dosegla raven vseh regionalnih knjižnic na Slovenskem, nekatere celo preseгла (poleg prej omenjenega še z rastjo števila gradiva, uporabnikov, s strokovnim kadrom, s potujočo knjižnico, ki izposoja gradivo tudi v Porabju, z odličnim sodelovanjem z madžarskimi knjižnicami v dobro prekmurskih Madžarov in porabskih Slovencev, kot gostiteljica pomembnih prireditev v državnem merilu, npr. Oko besede z nagrado večernica, s Pravljičnimi večeri za odrasle in z drugimi dejavnostmi; pa seveda z izgradnjo nove knjižnične stavbe,

Škoda tudi, da strokovno delo z različnimi, bogatimi vsebinami, kakršna monografija o prekmurski zgodovini je, ne prinaša tudi recenzij prof. dr. Boža Repeta in dr. Laszla Gönca.

Za sklep: PAZU je ob pomoči lucidnega urednika izdala v vsebinskem in oblikovnem pogledu zelo pomembno delo za poznavanje prekmurske zgodovine. Vredno ga je vzeti v roke, pozorno prebrati, premisliti njegove vsebine in postati ponosen človek na svoje poreklo, če izhajaš iz prostora in časov, ki so v njem obravnavani. Skratka – zbornik pomeni pravo osnovo za nastanek celovitega, strnjenelega, strogo zgodovinskega prikaza prekmurske zgodovine. Njen avtor bi moral biti razgledan, bister, s politiko neobremenjen zgodovinar.²

ki knjižničnim delavcem dobro delo omogoča, uporabnikom vseh starosti pa poleg gradiva in informacij nudi tudi dobro počutje).

2 Zgodovinar, ki bi objektivno prikazal zgodovino krajin Prekmurje, Porabje in Radgonski kot, tudi njihovih nekdanih in sedanjih ljudi, razmer in pripadnosti teh ozemelj trem današnjim državam.